

ยุโรปตะวันออก – ดินแดนกันชนและเขตกระทบกระทั่ง: แนวความคิดทางภูมิศาสตร์การเมืองและภูมิศาสตร์ภูมิภาค

มนู วัลยะเพชร^{๑*}

ระหว่างกลางสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นมหาอำนาจอันเกรียงไกรกับยุโรปตะวันตกอันประกอบด้วยประเทศอุตสาหกรรมอันมั่งคั่งก็ปรากฏว่า เป็นที่ตั้งของยุโรปตะวันออกอันกลางอยู่ เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งของยุโรปตะวันออกที่ตั้งอยู่ในส่วนนี้ของโลก ทำให้ดินแดนนี้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากหลายฝ่าย เช่น ทางตะวันตกได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมเยอรมันและลาติน ทางตะวันออกได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมรัสเซีย และทางใต้ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมกรีกและตุรกี

ยุโรปตะวันออกประกอบด้วยประเทศ ๗ ประเทศ คือโปแลนด์ ซึ่งจัดว่าเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดแทบทุกด้าน เซโกสโลวะเกียและฮังการีเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเลทั้งคู่ โรมาเนียและบัลแกเรียซึ่งต่างก็หันออกสู่ทะเลดำ ส่วนยูโกสลาเวียกับแอลเบเนียนั้นตั้งอยู่ติดริมฝั่งทะเลอาเดรียติก ยุโรปตะวันออกจัดว่าเป็นบริเวณที่มีลักษณะเป็นภาคพื้นทวีปมากที่สุด มีลักษณะเกษตร

กรรมมากที่สุด และมีลักษณะของสังคมที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากที่สุดด้วย นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ยุโรปตะวันออกมองไปทางตะวันออกมากกว่าด้านตะวันตกไม่ว่าในด้านการพัฒนาทางการเมืองและเศรษฐกิจ สหภาพโซเวียตได้เข้าควบคุมและร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ของแต่ละประเทศในการวางรูปแบบการใช้ทรัพยากร และการวางรูปแบบทางการเมือง แม้ว่าประเทศ

* คณะบดีคณะอักษรศาสตร์, ๑ ตุลาคม ๒๕๒๒-๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๖.

รองศาสตราจารย์, ดร. ปรุจจำภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เหล่านี้ไม่เป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต แต่
ก็อาจกล่าวได้ว่ากิจการค้า เศรษฐกิจ และทาง
ด้านทหารของประเทศเหล่านี้ ตกอยู่ภายใต้
อิทธิพลของสหภาพโซเวียตอย่างสิ้นเชิง อย่าง
ไรก็ตามการทำให้ยุโรปตะวันออกเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกันภายใต้อำนาจของสหภาพโซเวียต
ก็ไม่ราบรื่นนัก เพราะในต้นปี ค.ศ. ๑๙๔๘
ยูโกสลาเวียซึ่งเป็นประเทศบริวารประเทศ
หนึ่ง ได้เริ่มหันเหออกจากแนววิถีของสห
ภาพโซเวียต และต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๕๖
เกิดการจลาจลขึ้นในขั้วการจีนสหภาพโซเวียต
ต้องใช้กำลังทหารเข้าปราบปราม ในเวลา
เดียวกันนั้นก็เกิดความไม่สงบขึ้นในย่านอุตสาหกรรม
ของโปแลนด์จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ทางสภาวะการเมืองและเศรษฐกิจ
ขึ้นในประเทศนี้ และในช่วงเดียวกันนั้น
แอลเบเนียได้หันเหไปทางฝ่ายจีน ทั้งนี้เนื่อง
จากความไม่ลงรอยในเรื่องอุดมการณ์ทางการเมือง
ระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต นอกจากนี้
ในปี ค.ศ. ๑๙๖๘ ก็เกิดปฏิรูปทางการเมือง
ขึ้นในเชโกสโลวาเกีย เหตุการณ์เหล่านี้
ทำให้แรงเหวี่ยงแห่งอำนาจในยุโรปตะวันออก
เกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้ง และก็อาจจะ
เกิดขึ้นอีกในอนาคตก็ได้

คาบสมุทรบอลข่านกับยุโรปตะวันออก

เนื้อที่ประมาณครึ่งหนึ่งของคาบสมุทร
บอลข่านเป็นส่วน หนึ่งของยุโรปตะวันออก
บริเวณนี้คือส่วนตอนบนของคาบสมุทรบอล
ข่าน และอยู่ตอนเหนือของคาบสมุทร
กรีกซึ่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของทะเลเอเดรีย
ติกและตะวันออกเฉียงเหนือของทะเลดำ
บริเวณส่วนนี้ นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของยุโรปตะวันออก
ที่มีลักษณะพิเศษในเชิงก้าวร้าวพลเมือง
ประกอบด้วย ชาวโปแลนด์ เซคส์ สโลวักส์
แมกยาร์ส บัลการ์ส โรมานีเยน สโลวีเนีย
โครทส์ และแอลเบเนีย บ่อยครั้งที่พวก
เหล่านี้ต่อสู้กันเอง แต่บางครั้งก็ทำการสู้รบ
กับกำลังภายนอก และนับครั้งไม่ถ้วนที่ชน
กลุ่มน้อยเหล่านี้ทำความกระด้างกระเดื่องต่อ
ผู้ทำการปกครอง

หากพิจารณาในค่านิยมธรรม ยุโรป
ตะวันออกมีความแตกต่างกันตามภูมิภาคต่างๆ
ซึ่งมีตัวกำหนดอันได้แก่ ภาษาและศาสนา
จนทำให้เกิดลัทธิชาตินิยมขึ้นตามส่วนต่าง ๆ
เหล่านี้

แม้กระทั่งลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพ
เองก็ได้ช่วยลดแรงแยกของยุโรปตะวันออก
เช่นระบบเทือกเขาแอลป์บ้านตะวันออกอันได้
แก่เทือกเขาคาร์เพเทียนที่ตัดผ่านเชโกสโลวา
เกียบ้านตะวันออกและบริเวณเหนือตอนกลาง

ของโรมานีเยทำให้แยกส่วนที่เป็นที่ราบลุ่มของโปแลนด์ออกจากประเทศต่างๆ ในยุโรปตะวันออก ทางแถบตอนกลางของยุโรปตะวันออกก็เป็นแอ่งที่ราบฮังการี ซึ่งเกิดขึ้นจากการหลกของแม่น้ำดานูบ แถบตอนกลางแอ่งที่ราบนี้ล้อมด้วยเทือกเขาคาร์เพเทียนและทรานซิลวาเนียแอลป์ทางด้านตะวันออกและทางด้านตะวันตกและด้านใต้ล้อมรอบด้วยเทือกเขาออสเตรียนแอลป์และเทือกเขาในยูโกสลาเวีย ดังนั้นการที่บริเวณทางตอนใต้ของยุโรปตะวันออกมีพื้นที่เป็นลักษณะภูเขาทำให้มีปัญหาต่อการคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร และการที่จะพัฒนาวัฒนธรรมในภูมิภาคให้เข้มแข็งได้ นอกจากนี้ลักษณะภูมิอากาศของยุโรปตะวันออกก็มีความแตกต่างกัน กล่าวคืออากาศของบริเวณที่ตั้งอยู่ในคาบสมุทรบอลข่านมีลักษณะร้อนกว่าบริเวณทางเหนือ และยังมีอากาศเมดิเตอร์เรเนียนเข้ามาผสม ปริมาณฝนก็มีมากกว่าทางเหนือแม้ฤดูทำการเพาะปลูกก็มีระยะยาวนานกว่าทางเหนือ และโอกาสในการประกอบการเกษตรกรรมก็มีลักษณะเอื้อมากกว่าทางเหนือ

ดังนั้นยุโรปตะวันออกในคาบสมุทรบอลข่านเป็นเขตที่มีความแตกต่างและแบ่งแยกไม่

เป็นที่สิ้นสุด ประกอบด้วยประชาชนชาติสลาฟและมีเชื้อพวกสลาฟ โรมันคาทอลิก ด้านตะวันออกเป็นพวกออร์ทอดอกซ์ และพวกมุสลิม ภาษาก็มีหลายภาษาเช่น ภาษาสลาฟซึ่งโดยมากก็พูดจาแบบชาวบ้าน ภาษาโรแมนอิก (สืบมาจากภาษาลาติน) และภาษาที่มีรากของคำมาจากเอเชีย ด้วยเหตุนี้ประชากรของรัฐในภูมิภาคนี้จึงมีความคล้ายคลึงกันน้อยมาก ยกเว้นแอลเบเนียประเทศเดียวที่ประชาชนเป็นชาวมุสลิมอย่างเด่นชัด

แนวกระทบกระทั่งและเขตกันชน

การที่ยุโรปตะวันออกมีลักษณะภายในแตกต่างกันอย่างมากดังกล่าวแล้วก็เนื่องมาจากเป็นภูมิภาคที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากตะวันตกและตะวันออกซึ่งยุโรปตะวันตกเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาอย่างสูงกับฝ่ายตะวันออกที่เป็นกลุ่มสลาฟอันเข้มแข็ง ดังนั้นยุโรปตะวันออกจึงได้ชื่อว่าเป็นแนวแห่งการกระทบกระทั่ง ได้รับความกดดันทั้งจากภายในและภายนอก และบางครั้งก็กลายเป็นแหล่งกระทบกระทั่งระหว่างประเทศมหาอำนาจ นอกจากนี้แล้วยุโรปตะวันออกยังเป็นเขตกันชนระหว่างประชาชนชาวเยอรมันซึ่งอยู่ทางตะวันตกและประชาชนชาวรัสเซียซึ่งอยู่ทางตะวันออก

ออกขณะที่จักรวรรดิรัสเซียเจริญรุ่งเรืองนั้น ประเทศยุโรปตะวันออกบางประเทศได้สูญเสียดินแดนบางส่วนให้พระเจ้าซาร์ โปแลนด์ก็ไม่ปรากฏเป็นประเทศเป็นเวลายาวนานมากกว่าศตวรรษ ขณะเดียวกันรัฐเยอรมันก็สร้างอำนาจอันเข้มแข็งไว้เพื่อต่อต้านชนชาติสลาฟ ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุโรปตะวันออกถูกรุสเซีย ตุรกี เยอรมัน และออสเตรีย ฮังการียึดครอง ผลจากสงครามปรากฏว่า เยอรมัน ออสเตรีย-ฮังการีและตุรกีเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ในปี ค.ศ. ๑๙๑๙ จึงได้มีการทำสนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีส ทำให้ยุโรปตะวันออกเป็นเขตกันชนระหว่างตะวันออกและตะวันตก โปแลนด์ก็ก่อกำเนิดขึ้นอีกครั้งเป็นประเทศกันชนระหว่างเยอรมันกับรัสเซีย เซโกสโลวะเกียก็ถือกำเนิดจากอาณาจักร ออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งได้รวมเชคส์กับสโลว์คส์เป็นประเทศเดียวกันทั้งโปแลนด์และสโลว์คส์เป็นชนชาติสลาฟ แต่เป็นชนชาติสลาฟตะวันตก ส่วนรัสเซียและยูเครนเป็นชนชาติสลาฟตะวันออก ฮังการีก็แยกออกจากออสเตรีย ทางตอนใต้ชนชาติสลาฟทางใต้ อันได้แก่พวกเซอร์บก็แยกออกจากตุรกีทั้งเป็นอาณาจักรเซอร์เบีย โครทส์ และสโลวีเนียและรวมกันเป็นประเทศ

ยูโกสลาเวีย ส่วนโรมาเนีย บัลแกเรีย และแอลเบเนีย ซึ่งเดิมอยู่ภายใต้อิทธิพลของตุรกี เมื่อศตวรรษที่ ๑๙ ก็กลายเป็นประเทศอิสระตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์

ในระหว่างสงครามที่เยอรมันได้แผ่ขยายอำนาจนั้น โปแลนด์ถูกตัดขาดออกจากทะเลดำด้วยดินแดนของเยอรมันอันได้แก่ดินแดนปรัสเซียตะวันออก และจากข้อตกลงในปี ค.ศ. ๑๙๑๙ ทำให้โปแลนด์มีทางออกสู่ทะเลบอลติกได้โดยผ่านฉนวนโปลิช (Polish Corridor) ฉนวนโปลิชนั้นนับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์และมีส่วนสำคัญในการแบ่งแยกดินแดนของเยอรมันสาเหตุทั้งนี้ทำให้เยอรมันเรียกร้องดินแดนส่วนนี้ต่อโปแลนด์ในเวลาต่อมา และในปี ค.ศ. ๑๙๓๙ กำลังทหารของเยอรมันได้เข้ายึดครองพื้นที่ส่วนนี้ ในปีเดียวกันนั้น ออสเตรีย ก็ถูกผนวกเข้ากับเยอรมันนาซี พร้อมกันนี้ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ลักษณะกันชนของยุโรปตะวันออกก็หมดสิ้นไปกองทัพเยอรมันได้บุกผ่านยุโรปตะวันออกมุ่งเข้าไปยังสหภาพโซเวียต แต่การต่อสู้ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะถูกกองทัพแดงที่โต้กลับ ย้อนผ่านยุโรปตะวันออกจนเข้ามาถึงเยอรมันตะวันออกเป็นอันว่ายุโรปตะวันออก ตกอยู่

ภายใต้อิทธิพลในลักษณะของการเป็น พันธมิตรกับเยอรมนีเพียงระยะสั้น และในปัจจุบันก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตตั้งที่ทราบกัน กล่าวคือสหภาพโซเวียตช่วยในการวางรูปแบบทางเศรษฐกิจและการเมืองตามแบบสหภาพโซเวียต มีการนำโครงการพัฒนาประเทศช่วงระยะ ๕ ปีมาใช้ พยายามนำระบบนารวมทางเกษตรกรรมมาปฏิบัติ ในการอุตสาหกรรมก็เน้น การพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก และที่สำคัญคือใช้ระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์

อาณาเขตแห่งการร้องเรียกดินแดน

อาณาเขตที่แบ่งแยกยุโรปตะวันออกออกเป็นประเทศต่าง ๆ ในปี ค.ศ. ๑๙๑๙ นั้น ไม่ได้ทำให้ปัญหาภายในอันเกี่ยวข้องกับเรื่องดินแดน ของยุโรปตะวันออกหมดไปได้ ทั้งนี้เพราะทุกประเทศในยุโรปตะวันออกประกอบด้วยพลเมืองที่เป็นชนกลุ่มน้อยอยู่มาก และพลเมืองที่เป็นชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็มักอาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดน ทำให้ประเทศเหล่านั้นกลัวว่าประเทศข้างเคียงจะเรียกร้องดินแดนเหล่านั้นไป เช่น ทรานซิลวาเนีย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแองท์ราปฮังการี ฮังการีกลัวโรมานีจะเรียกร้องเอาไป มาซิโดเนียก็

แบ่งปันกัน ระหว่างยูโกสลาเวียและกรีซ บัลแกเรียและแอลเบเนียก็มีความต้องการในดินแดนส่วนนี้บางส่วนอยู่เหมือนกัน ระหว่างยูโกสลาเวียกับอิตาลีก็มีพื้นที่ที่เรียกว่า จูเลียน มาร์ช (Julian March) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในกรณีพิพาทระหว่างสองประเทศ นอกจากนี้ยังมีดินแดนที่เยอรมนีเรียกร้องต่อไปแลนค์และเซโกสโลวะเกีย และดินแดนที่รัสเซียเรียกร้องจากโรมานี้อีก

สถานะที่ประเทศใดประเทศหนึ่งถูกประเทศข้างเคียงเรียกร้องดินแดนอันสืบเนื่องจากมีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนข้างเคียงนั้น เรียกกันเป็นภาษาอังกฤษว่า irredentism คำ ๆ นี้มาจากภาษาอิตาเลียน เรียกว่า Terra Irredenta ซึ่งหมายถึงว่า ดินแดนที่มีประชาชนพูดภาษาอิตาเลียนอยู่นั้นก็จะถูกอิตาลีเรียกร้องดินแดนคืน อย่างไรก็ตามคำว่า irredentism ในระยะต่อมาหรือในปัจจุบันก็มีความหมายโดยทั่ว ๆ ไป คือ การได้มาซึ่งดินแดนนั้นมิใช่สาเหตุเนื่องมาจากสาเหตุอื่นเช่นการทำสงคราม กรณีนี้ดังเช่นในปี ค.ศ. ๑๙๑๙ อิตาลีได้ดินแดนชานาคมัทมาแห่งแคว้น ไทรอลของออสเตรีย ภายใต้สนธิสัญญาเซนต์เยอร์เมนซึ่งเนื่องมาจากการทำสงคราม ปรากฏว่าดินแดนส่วนนี้

ประกอบด้วยประชาชนที่พูดภาษาเยอรมันมากกว่า ๒๐๐,๐๐๐ คน และมีชาวอิตาลีเล็กน้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ คน ในปัจจุบันนี้มีการเรียกร้องดินแดนในลักษณะ irredentism ขึ้นตามส่วนต่างๆ ของโลก เช่นกรณีพิพาทเกาะไซปรัสระหว่างกรีซกับตุรกีก็เนื่องจากมีชนชาวกรีกส่วนใหญ่และมีชาวตุรกีเป็นชนส่วนน้อย ในแอฟริกา สาธารณรัฐโซมาเลียก็เรียกร้องดินแดนทางตะวันออกของเอธิโอเปียหรือแม้ในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ ที่ประธานาธิบดีเดอ โกลล์แห่งฝรั่งเศสเยือนแคนาดาก็ยังพูดกระตุ้นให้มลรัฐควิเบกแยกเป็นอิสระ

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ หลังจากปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็ได้มีการปรับแนวพรมแดนกันในยุโรปตะวันออก คืออาณาเขตของโปแลนด์ขยายไปทางตะวันออก ส่วนสหภาพโซเวียตได้เนื้อที่เกือบครึ่งหนึ่งของประเทศโปแลนด์ใน ซีกตะวันออก แต่โปแลนด์ก็ได้เนื้อที่อันกว้างใหญ่ทางตะวันตกของเยอรมนี นอกจากนั้นสหภาพโซเวียตยังได้ซีกตะวันออกของเชโกสโลวาเกีย โรมาเนีย บัลแกเรีย และโรมาเนียก็มีกรณีพิพาทเกี่ยวกับบริเวณตอนใต้ของโคบรูจา ซึ่งในที่สุดก็ต้องคืนให้บัลแกเรีย ส่วนเมืองท่าทริสท์องค์การสหประชาชาติได้พิจารณาให้อยู่ภายใต้การบริหารของอิตาลี

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ปัญหาของชนกลุ่มน้อยในยุโรปตะวันออกมีน้อยลงก็คือ การที่สหภาพโซเวียตมีอิทธิพลในยุโรปตะวันออกและในเยอรมนีตะวันออก เยอรมนีตะวันออกก็คล้าย ๆ กับยุโรปตะวันออกไม่ว่าจะมองในด้านการจัดรูปแบบทางเศรษฐกิจและทางการเมือง ปรากฏว่าเยอรมนีตะวันออกทำให้ชาวเยอรมันจากประเทศต่างๆ ในยุโรปตะวันออกอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศนี้ ไม่ว่าชาวเยอรมันที่เป็นชนกลุ่มน้อยจาก โปแลนด์ เชโกสโลวาเกีย และในทำนองเดียวกันประเทศฮังการีก็ทำให้ชาวฮังการีเรียนจากเชโกสโลวาเกียและโรมาเนียอพยพเข้ามาอยู่ในฮังการี สหภาพโซเวียตเองก็มีชาวยูเครนเนียนและชาวบีโลรุสเซียนจากโปแลนด์อพยพเข้าไปอยู่ พวกบัลการ์สจากโรมาเนียก็อพยพไปอยู่ในบัลแกเรีย ดังนั้นหากเหตุการณ์เป็นไปด้วยดีดังนี้ตลอดไป ปัญหาการเรียกร้องดินแดนในลักษณะ irredentism ในยุโรปตะวันออกก็อาจค่อยหมดไปได้

เขตเหนือของยุโรปตะวันออก : โปแลนด์ และเชโกสโลวาเกีย

เขตเหนือของยุโรปตะวันออกมีอยู่สองประเทศคือ โปแลนด์ซึ่งตั้งอยู่ติดกับทะเล

บอลติกและเชโกสโลวะเกียซึ่งเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล โปแลนด์เป็นประเทศที่มีเนื้อที่กว้างใหญ่ที่สุดในภูมิภาค กล่าวคือมีเนื้อที่มากกว่า ๑๒๐,๐๐๐ ตารางไมล์ และมีประชากรมากที่สุดในภูมิภาคคือมีประชากร ๓๗ ล้านเศษ หากจะเปรียบเทียบกับยุโรปทั้งหมด โปแลนด์ก็ตั้งอยู่ในอันดับหก ส่วนเชโกสโลวะเกียเป็นประเทศที่ล้อมรอบด้วยภูเขาและมีเนื้อที่เพียงครึ่งเดียวของโปแลนด์ แต่การพัฒนาทางเศรษฐกิจปรากฏว่าเจริญเร็วกว่าโปแลนด์ ทั้งนี้เนื่องจากเชโกสโลวะเกียมีความใกล้ชิดกับยุโรปตะวันตก ได้รับอิทธิพลจากยุโรปตะวันตกมากกว่า มีการแลกเปลี่ยนทางการค้าและพัฒนาการอุตสาหกรรมตามแกนร่วมระหว่างตะวันออกและตะวันตก แม่น้ำเอลเบินับว่าเป็นตัวเชื่อมสำคัญในการคมนาคมขนส่ง แม่น้ำนี้ไหลลงสู่แอ่งที่ราบในโบฮีเมีย ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของเชโกสโลวะเกียแล้วไหลผ่านเยอรมนีตะวันออกไปออกสู่อุโมงค์ตะวันออกที่เมืองท่าฮัมบูร์ก ศูนย์กลางความเจริญของเชโกสโลวะเกียอยู่ทางตะวันตกคือโบฮีเมีย และกรุงปรากซึ่งเป็นเมืองหลวงก็ตั้งอยู่ที่นั่น และรองลงไปก็คือโมราเวีย ส่วนโปแลนด์ยังติดอยู่กับทะเลบอลติก ซึ่งมีชายฝั่งทะเลยาวมากมาย มี

แม่น้ำสำคัญที่ใช้ในการเดินเรือก็ได้แก่แม่น้ำวิสตุลา นอกจากนั้นได้แก่แม่น้ำโอเคอร์และเนสเซ แต่เป็นแม่น้ำที่เดินเรือได้เฉพาะภายในประเทศ วอร์ซอร์อยู่ตอนกลางของประเทศมีแม่น้ำวิสตุลาไหลผ่าน เป็นศูนย์กลางของประเทศและมีลักษณะเป็นเอกนคร และอยู่ห่างจากชายแดนสหภาพโซเวียตเพียง ๕๐ ไมล์ โปแลนด์ยังมีการพัฒนาอุตสาหกรรมต่ำกว่าเชโกสโลวะเกียและก็ยังไม่ยอมรับแนวการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวโซเวียตเสียทั้งหมด

เขตใต้ : ประเทศในคาบสมุทรบอลข่าน

ประเทศในยุโรปตะวันออกที่อยู่ในเขตนี้มีอยู่ ๕ ประเทศ คือ ออสเตรีย ฮังการี ยูโกสลาเวีย โรมาเนียและบัลแกเรีย แม่น้ำดานูบนับว่าเป็นปัจจัยธรรมชาติที่สำคัญในการเชื่อมโยงดินแดนส่วนนี้ของยุโรปตะวันออก ว่าที่จริงแม่น้ำสายนี้ไหลมาจากตอนใต้ของเยอรมนีแล้วไหลผ่านทางเหนือของออสเตรียและไหลผ่านยุโรปตะวันออกนั้นเป็นแนวพรมแดนระหว่างเชโกสโลวะเกียกับฮังการีตลอดทั้งเป็นแนวพรมแดนระหว่างยูโกสลาเวียกับโรมาเนีย และโรมาเนียกับบัลแกเรีย

โดยทั่วไปแล้วความเจริญและการพัฒนาของยุโรปตะวันตกนั้นออกมักเป็นไปในทิศทางจากตะวันตกไปสู่ตะวันออก และทางเหนือสู่ทางใต้ อย่างไรก็ตามดังที่กล่าวแล้วทั้งไปแลนต์และ เซโกสโลวะเกียมีพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ทางตะวันตก และซังการีก็มีแอ่งที่ราบซังกาเรียนซึ่งนับว่ามีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก และก็มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่ายูโกสลาเวีย ซึ่งมีที่ราบลุ่มคานูบเป็นหัวใจสำคัญ แต่ยูโกสลาเวียก็ยังเจริญกว่าอัลเบเนียซึ่งอยู่ทางตอนใต้อย่างมาก

ซังการีมีพวกซังกาเรียนหรือแมกยาร์สเป็นชนกลุ่มน้อยในแหลมบอลข่าน พวกนี้มิใช่พวกสลาฟและเจอแมนนิค แต่เป็นพวกที่มีต้นกำเนิดมาจากเอเชีย ซังการีมีบูคาเปสต์เป็นเมืองหลวงลักษณะเป็นเอกนคร มีขนาดใหญ่เป็น ๑๐ เท่าของเมืองถัดไป ตั้งอยู่บนแม่น้ำคานูบและเป็นเมืองท่าควัย เนื่องจากซังการีมีแอ่งที่ราบซังกาเรียนที่อุดมสมบูรณ์ดังกล่าวแล้ว เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัสเซียเห็นว่า เป็นแหล่งที่เหมาะสมในการผลิตอาหารให้ยุโรปตะวันออก จึงได้นำระบบนารวมมาใช้ จนปัจจุบันปรากฏว่ามีระบบนารวมอยู่ประมาณ $\frac{2}{3}$ ในซังการี ในด้าน

อุตสาหกรรม การอุตสาหกรรมของซังการีมิได้พัฒนาไปไกลนัก ทั้งนี้เพราะมีเหล็กและถ่านหินอยู่อย่างจำกัด

ทางตอนใต้ก็ได้แก่ยูโกสลาเวีย ซึ่งมีที่ราบลุ่มคานูบเป็นหัวใจสำคัญของประเทศ ประเทศนั้นนับว่าใช้ระบบนารวมน้อยมาก มีการส่งผลิตผลทางเกษตรกรรมเป็นสินค้าออก รวมทั้งสินแร่บางอย่าง เช่น ทองแดง ตะกั่ว สังกะสี และโครเมียม ยูโกสลาเวียประสบปัญหามากในทางตอนใต้ กล่าวคือ ภูมิประเทศเป็นภูเขาและมีการขาดน้ำกันมาก ประเทศที่อยู่ทางตอนใต้ของยูโกสลาเวียลงไปคือแอลเบเนีย ซึ่งเป็นประเทศขนาดเล็กและไม่เจริญ มีเนื้อที่ประมาณ ๑๑,๐๐๐ ตารางไมล์ และมีประชากรน้อยกว่า ๒ ล้านคน พื้นที่ประมาณ $\frac{1}{3}$ เป็นภูเขา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในการเลี้ยงสัตว์แบบยังชีพ มีการปลูกยาสูบ และส่งน้ำมันปิโตรเลียมเป็นสินค้าออก นอกจากนั้นมีการขุดแร่โครเมียม แอลเบเนียเป็นประเทศในยุโรปตะวันออกประเทศเดียวที่ใกล้ชิดกับจีน เพราะมีอุดมการณ์ไม่สอดคล้องกับสหภาพโซเวียต และมีสิ่งที่ต่อรองกับประเทศอื่นได้ก็เนื่องจากความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของที่ตั้งของประเทศตนเท่านั้น

สองประเทศสุดท้ายก็ได้แก่โรมานีเย และบัลแกเรีย ทั้งสองประเทศก็จัดว่ายังไม่เจริญและขาดการพัฒนาที่ดี โรมานีเยได้เปรียบบัลแกเรียตรงที่ร่ำรวยกว่าและมีขนาดใหญ่กว่า โรมานีเยมีพื้นที่ราบลุ่มซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแอ่งที่ราบซังกาเรียน รูปร่างของประเทศก็กระตักรัด มีน้ำมันและก๊าซธรรมชาติมากมาย ถึงกับมีการต่อท่อน้ำมันและท่อก๊าซธรรมชาติไปสู่ยุโรปตะวันออกหลายประเทศ ในด้านเกษตรกรรมได้ก้าวไปอย่างช้ามาก มีการนำระบบนารวมมาใช้แต่ก็ไม่แพร่หลายนัก ผลผลิตต่ำเนื่องจากการขาดปุ๋ยและขาดแรงจูงใจ ส่วนบัลแกเรียเป็นประเทศที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา มีพื้นที่ราบลุ่มเฉพาะที่ราบลุ่มดานูบเล็กน้อย มีเมืองไซเฟียเป็นเมืองหลวง แต่ตั้งอยู่ค้ำในมาก อยู่ห่างจากที่ราบ แม่น้ำ และทะเลดำมาก ประเทศนี้มีสังคมเมืองน้อยมาก สังคมส่วนใหญ่

เป็นสังคมชนบท ประชากรโดยมากจะตั้งบ้านเรือนจับกลุ่มกันในแอ่งที่ราบแคบและบริเวณหุบเขา มีเรือกสวนไร่นาขนาดเล็กเพาะปลูกข้าวสาลี ข้าวโพค บาร์เลย์ ข้าวไรน์ นอกจากนั้นเพาะปลูกผัก ผลไม้อันได้แก่ ผัก พลัม องุ่น และมะกอก ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าบัลแกเรียนั้นอยู่ทางตอนใต้ มีพืชผลคล้ายไปทางเขตเมดิเตอร์เรเนียนแล้ว

เท่าที่กล่าวมาแล้วย่อมกล่าวได้ว่ายุโรปตะวันออกนั้นมีแนวโน้มสู่ตะวันออกไม่ว่าทั้งในการจัดรูปแบบทางการเมืองและเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามความมั่นคงในยุโรปตะวันออกนั้นมิได้เป็นของแน่นอนเสมอไป ทรานไคที่ยังมีสิ่งเร้าแรงอยู่ เพราะนอกจากยังมีปัญหาทางการเมืองเผชิญอยู่แล้วปัญหาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยถึงแม้จะได้รับการแก้ไขเยียวยา แต่ก็ไม่เป็นที่วางใจได้เหมือนกัน ๕

อภิธานศัพท์

จาก

ห้างขายยาเฮงซุนตง

๒-๔ ถนนรถไฟ นครปฐม